

ATATÜRK VE BARIŞ

Prof. Dr. İSMET GİRİTLİ

— I —

UNESCO Genel Konferansı'nın Atatürk'ün 100. Doğum Yılı-dönümü dolayısıyla 27 Kasım 1978'de kabul ettiği karar suretinde, Atatürk'ün "Dünya ulusları arasında karşılıklı anlayışın, sürekli barışın kurulması için çalışmalarının olağanüstü bir örnek oluşturduğunu ve eylemlerinin her zaman barış, uluslararası anlayış ve insan haklarına saygı yönünden" gerçekleştiğini beyan etmesi çok yerinde olmuştur. Zira Atatürk sadece büyük ve muzaffer bir komutan değil, çok başarılı bir barışçı politikanın izleyicisi de olan büyük bir devlet adamıdır. Diğer tarafta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1986 yılını (Dünya Barış Yılı) olarak ilân ettiğini görüyoruz.

Atatürkçülüğü karakterize eden ilkelerden birisi de: "Yurtta Sulh Cihanda Sulh"tur. Zira O, Türk ulusuna ana hedef olarak gösterdiği "Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma"nın ön koşulunu yurtta ve cihanda barışta görmüştür. Çünkü O, çok iyi biliyordu ki, Osmanlı İmparatorluğu'nda, daha Selim III ve Mahmut II dönemlerinden beri yapılması düşünülen yeniden düzenlemeler; iç çekişmeler, isyanlar, sokak kavgaları gibi olaylarla başarıya ulaşmamıştı. Atatürk'ün "Cihanda Sulh"u da içeren ilkeyi, 1931 yılında, Avrupa'da dünya barışının açık seçik olarak tehlikeye girdiği bir dönemde ortaya attığını görüyoruz. Milletçe, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı amaçlayan Atatürk, bozulacak bir dünya barışının Türkiye'nin modernleşme ve çağdaşlaşma atılımında yapabileceği olumsuz etkileri biliyor, Türk ulusunun kısa zamanda eksikliklerini tamamlayabilmesi için dünya barışının devamında zaruret görüyordu.

Ayrıca dünyanın en hassas ve kritik yerinde bulunan Türkiye'nin, dünya ölçüsünde çıkabilecek bir çatışmaya her zaman kolaylıkla karıştırılabileceği ortadaydı. Bu nedenle Atatürk, ulusal mücadelenin başından itibaren dünya barışının oluşumuna katkıda bulunacak bir politikayı izlemiştir.

Dış politikada da bir gerçekçi ve pragmatist olan Atatürk ulusal mücadelenin başında Türk dış politikasının temel ilkeleri olarak

ulusal bir devlet kurmak ve uluslararası gerçeklerin gerektirdiği bir dış politika izlemek ilkelerini benimsemiştir. Türkiye'nin jeopolitik durumu, büyük ve güçlü devletlerin yayılma ve ulusal çıkarlarına giden yollar üzerinde bulunduğuna göre, dış politikamızın uluslararası ilişkilerin gelişmesine göre ayarlanması zorunlu idi.

Atatürk'ün, dünya barışına verdiği önemi birçok konuşmalarında vurguladığını görüyoruz. Nitekim 1 Kasım 1925'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada, "Karşılıklı güven ve esenlik, bütün dünya uluslarının üzerinde titremesi gereken bir mutluluk ilkesidir. Ancak bu ilke bütün uluslar için gerçekleşmedikçe genel bir barışma sağlamaktan çok, sömürülmek istenen bir takım uluslara karşı bir takım güçlü ulusların yeni davranış ve ayrıcalıklar kazanmasını sağlamak niteliğinde görülse yeridir. Hele uluslararası silah alışverişinin bir takım ulusların denetimi altında tutulmasını sağlayacak tedbirlerin alınması bu kuşkuyu artırmaktadır". Atatürk bir diğer konuşmada da, "Barış ulusları refah ve saadete erdiren en iyi yoldur. Memleketimizi hergün daha çok kuvvetlendirmek, her türlü ihtimallere karşı koyacak bir halde bulundurmak ve dünya olaylarının bütün safhalarını büyük bir uyanıklık içinde izlemek, barışsever siyasetimizin dayanacağı esasların başlangıcıdır" demiştir.

Barışı seven ve onu sonuna kadar muhafaza etmek isteyen Atatürk, ne pahasına olursa olsun bir barıştan da yana değildir. Nitekim 1923'te yaptığı bir konuşmada "Behemehal şu veya bu sebeple milleti harbe sürüklemek taraftarı değilim, Harp zarurî ve hayatî olmalıdır. Gerçek kanaatim şudur : Milleti harbe götürünce vicdanımda acı duymamalıyım. "Öldüreceğiz" diyenlere karşı "Ölmeyeceğiz" diye savaşa girmeliyiz.

1928'de bu konuda şöyle demiştir : "Esaslı ıslahat ve gelişme içinde bulunan bir memleketin, hem kendisine hem çevresine barış ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olmaz. Bu samimi arzudan esinlenen dış politikamızda memleketin dokunulmazlığını, güvenliğini, vatandaşların haklarını herhangi bir tecavüze karşı bizzat savunabilmek kudreti de özellikle gözde tuttuğumuz bir noktadır".

Atatürk, uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözümden yanadır. 1929'da şöyle der : "Uluslararası herhangi bir problemimizi barış vasıtaları ile halletmeyi aramak bizim menfaat ve düşüncemize

uyan bir yoldur. Bu yol dışında bir teklif karşısında kalmamak içindir ki güvenlik prensibine ve onun araçlarına önem veriyoruz". 1931'de; Türkiye'nin güvenliğini amaç tutan, hiç bir ulusun aleyhine olmayan bir barış istikameti bizim düsturumuz olacaktır" demiştir.

Bu dış politika, Türkiye'nin itibarını dış dünyada arttırmış ve 1932'de Milletler Cemiyeti'ne girmesine vesile olmuştur.

— II —

Atatürk iç barışı sağladıktan sonra komşulardan başlayarak, dost ve müttefik sağlamaya girişmiş, 1930 larda Avrupa'daki huzursuzluğu çok iyi gören lider, Amerikalı gazeteci bayan Gladys Baker ve General Mac Arthur ile görüşmelerinde bu huzursuzlukları ve bunların nereye varacağını, dünyanın başına neler getirebileceğini belirterek, dünyayı idare edenleri uyarmak istemiştir. Türkiye'ye yakın bölgelerin güvenliği için, 1934'de Balkan Antantı ile 1937'de Sadabat Pakti'nı da oluşturduğunu biliyoruz.

Büyük bir asker olan Atatürk savaş değil, barış adamıdır. İzmir'in 9 Eylül 1922'de düşman işgalinden kurtulmasından sonra 26 Eylül 1922'de "Daily Mail" gazetesinin İzmir'deki muhabirine verdiği demeçte; "Ben gerçek biçimde barış isterim. Son taarruzu yapmağa isteğim yoktu. Fakat Yunanlıları Anadolu'dan kovmak için başka çıkar yol bulamadım. Zaferde gösterdiğimiz ölçülük, Yunanlıların yıkıcılıkları ile çelişmektedir. İngiliz milletinin de artık Türkiye ile ticaret ve dostluk ilişkilerine gireceğine güveniyorum". Nitekim ilk fırsatta hem Yunanlılar, hem İngilizlerle dostluk ve hatta ittifak ilişkilerinin kurulduğunu biliyoruz.

Atatürk 1935'te, dünyada milletler bir apartmanın sakinleri gibi kabul edilir. Eğer bir apartman, sakinlerinden bazıları tarafından ateşe verilirse, diğerlerinin yangının etkisinden kurtulmasına imkân yoktur, demiştir.

Atatürk'ün dünya barışına ilgisini ortaya koyan bir diğer beyanı 17 Mart 1937 tarihinde Romanya Dışişleri Bakanı Victor Antonesco'nun Ankara'ya ziyareti dolayısıyla söylediği şu sözlerdir : "En uzakta sandığımız bir olayın bize bir gün dokunmayacağını bilemeyiz. Bunun için insanoğlunun hepsini bir gövde ve bir ulusu bunun organı saymak gerekir. Bir gövdenin parmağının ucundaki acıdan öteki bütün organlar etkilenir... Dünyanın filân yerinde bir rahatsızlık

varsa, bana ne dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla ilgilenmeliyiz. Olay ne kadar uzak olursa olsun bu ilkedен şaşmamak gerekir. İşte bu düşünüş, insanları, ulusları ve hükümetleri bencillikten kurtarır”.

Uzak görüşlü devlet adamı Atatürk'ün, 28 Eylül 1932 günü kendisini ziyarete gelen General Mac Arthur'a Dolmabahçe Sarayı'nda söylediği ve daha sonra Generalin anılarında yayınlanan sözleri kehanet derecesine ulaşan derin bir sezinin ürünüdür:

“... Bence dün olduğu kadar yarın da Avrupa'nın kaderi Almanya'nın alacağı duruma bağlı bulunacaktır. Olağanüstü bir dinamizme malik olan bu 70 milyonluk çalışkan ve disiplinli millet, üstelik millî ihtiraslarını kamçılayabilecek siyasî akıma kendini kaptırdı mı ergeç Versay Andlaşması'nın kaldırılmasına kalkışacaktır”. Atatürk aynı konuşmada İtalya için de şöyle konuşmuştur: “... Korkarım ki İtalya'nın bugünkü önderi (Mussolini), Sezar rolünü oynamak hevesinden kendini kurtaramayacak ve İtalya'nın askerî bir kuvvet yaratmaktan henüz çok uzak olduğunu derhal gösterecektir.”

Atatürk, Amerika'nın geçen savaşta olduğu gibi bu savaşta da tarafsız kalamıyacağını ve Almanya'nın ancak Amerika dolayısıyla yenileceğini söylemiş ve sözlerine şunları eklemiştir: “Avrupa Devlet adamları başlıca anlaşmazlık konusu olan önemli siyasî sorunları her türlü millî bencillikten uzak ve yalnız genel yarara uygun olarak son bir çaba ve tam bir iyi niyetle ele almazlarsa korkarım ki felaketin önü alınamayacaktır. Zira Avrupa meselesi, İngiltere, Fransa, Almanya arasındaki anlaşmazlıklar sorunu olmaktan artık çıkmıştır. Bugün Avrupa'nın doğusunda bütün medeniyeti ve hatta beşeriyeti tehdit eden yeni bir kuvvet belirmiştir. Bütün maddî ve manevî olanaklarını tüm olarak dünya ihtilali amacı uğruna seferber eden bu korkunç kuvvet üstelik Avrupalılar ve Amerikalılarca henüz bilinmeyen yepyeni siyasî yöntemler uygulamakta ve rakiplerinin en küçük hatalarından bile en iyi olarak yararlanmasını bilmektedir. Avrupa'da olacak bir savaşın başlıca galibi ne İngiltere, ne Fransa, ne de Almanya'dır. Sadece Bolşevizm'dir. Rusya'nın yakın komşusu ve bu ülke ile en çok savaşmış olan biz Türkler, oradaki olayları yakından izliyor ve tehlikeyi bütün çıplaklığı ile görüyoruz. Uyanan doğu milletlerinin zihniyetlerini istismar eden, onların millî ihtiraslarını okşayan ve kinleri depreştirmesini bilen Bolşevikler yalnız Avrupa'yı değil, Asya'yı tehdit eden başlıca kuvvet halini almışlardır.”

Daha sonra anlaşılmıştır ki eğer bütün dünya ve özellikle A.B.D. ve Britanya yöneticileri, Atatürk'ün görüşünü anlayabilse idi, insanlık, İkinci Dünya Savaşı ve sonraki ıstıraplı gelişmelerin çoğunu yaşamazdı.

— III —

12 Eylül 1980 öncesi en sık sorulan sorulardan birisi de “Atatürkçü dış politika ile Paktların bağdaşıp bağdaşmadığı ve bunların Atatürk'ün “Bağımsızlık” ilkesi ile nasıl telif edileceği” hususu olmuştur.

Çok defa kamuoyunda yapılan maksatlı ve sürekli propaganda ve telkinlerden kaynaklanan, bazen de gerçekten sadece öğrenme merakına dayanan bu tür sorulara verdiğim cevapları şöyle özetlemek mümkündür:

Bağımsızlık, hiçbir devletin ulusal çıkarlarının gerektirdiği andlaşmaları yapmak hakkından vazgeçmesi anlamına alınmaz. Bilakis bağımsızlık, bağımsız devlet iradesine dayanarak, bir millet ve devletin çıkarlarının gerektirdiği her türlü ilişkilere girmesi anlamını taşır. Önemli olan bu girişimlerin, dışardan yapılan zorlamalarla değil, ulusal otoriteye dayanarak yapılması ve ulusal çıkarların gerektirdiği ölçüde ve sürece sürdürülmesi ve yine sadece devletin serbest iradesine dayanarak bu ilişkiye gerekiyorsa son verilmesidir.

Atatürk döneminde ve bizzat Atatürk'ün girişimi ile, Avrupa'da Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanan andlaşmalara karşı beliren revizyonist akımlara karşı Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında bu ülkelerin sınırlarını karşılıklı olarak garanti altına alan Balkan Antantı'nın, 9 Şubat 1934'te kurulduğunu bilmiyor muyuz? Bunun gibi İtalya'nın Habeşistan'ı işgali ile Doğu Akdenizde ve Önanayasa'da ortaya çıkan Mussolini'nin yayılmacı politikasına karşı, yine Atatürk'ün önyak olması ile 8 Temmuz 1937'te, Tahran'da Sabadat Sarayı'nda Türkiye-İran-Afganistan ve Irak arasında “Sadabat Paktı” olarak bilinen andlaşmanın imzalandığı hâlâ hatırlardadır. Böylece Atatürk Türkiye'si, Balkan Antantı ve Sadabat Paktı ile Batı'da ve Doğu'da birer güvenlik sistemi kurmak ve kendisi için önemli olan bu iki bölgede beliren tehlikeli ve yayılmacı eğilimleri durdurmak istemiştir.

— IV —

Atatürk'ün gerek Büyük Nutkunda, gerekse çeşitli zaman ve yerlerde yaptığı konuşmalarda ve verdiği demeçlerde, askerî görüş ve ilkelerini açıkladığını biliyoruz. Büyük Komutan harbi ve savaşmayı zarurî ve hayatî olmadıkça uygun kabul etmemiştir. O ancak öldürmek isteyenlere karşı ölmek, özgürlük ve bağımsızlığını korumak için harbi kaçınılmaz kabul ederdi.

Daha 1919'da "Ulusun bağımsızlığı tehlikeye girdiği zaman, ulus ordularını kendi toplar ve yalnız bir hareket tarzı kabul eder. O da kurtuluş uğrunda sonuna kadar kanını dökmek"tir demiştir. "Kurtuluş için, bağımsızlık için düşmanla bütün varlığımızla vurularak onu yenmekten başka karar ve çare yoktur" diyen Atatürk, savaş sebebi konusunda da şunları söylemiştir: "Şu veya bu sebepler için, ulusu harbe sürüklemek taraftarı değilim. Harp zarurî ve hayatî olmalıdır. Gerçek kanaatim şudur: Ulusumuzu harbe götürünce vicdanımda azap duymamalıyım." "Öldüreceğiz" diyenlere karşı "ölmeyeceğiz" diye harbe girebiliriz. Fakat ulusun hayatı tehlikeye girmeyince harp bir cinayettir."

Atatürk, 30 Ağustos 1924'de Büyük Zaferin Üçüncü Yıldönümünde Dumlupınar'da yaptığı konuşmada savaşı şöyle tanımlamıştır:

"Harp, muharebe, hele meydan muharebesi yalnız karşı karşıya gelen iki ordunun çarpışması değildir, ulusların çarpışmasıdır. Ulusların bütün varlıkları ile, bilim ve teknik alandaki seviyeleri ile, başarıları ile, ahlakları ile, kültürleri ile, faziletleri ile kısacası göz ile görülür bütün güçleri ve varlıkları ile, her türlü araçları ve olanakları ile çarpıştığı bir sınav alanıdır. Bu alanda çarpışan ulusların gerçek güçleri ve değerleri ölçülecek demektir. Sonuç yalnız göze görünür güçlerin değil, bütün güçlerin özellikle ahlaktan ve kültürden gelen güçlerin üstünlüğünü ortaya koyar. Bu nedenledir ki meydan muharebesinde yenilen taraf ulusça ve ülkece bütün güçlerince ve varlıklarınca yenilmiş, alt edilmiş sayılır. Böyle bir sonucun ne korkunç olabileceğini kestirebilirsiniz. Dağılıp çökme yalnız savaş içindeki orduda kalmaz. Asıl o orduyu çıkaran ulus bu korkunç sonuca uğramış olur. Tarih başlarındaki Haçlılarla hırsını yenemeyen politikacılar elinde bir takım boş ve yersiz isteklere oyuncak olmuş istilacı ulusların, istilacı orduların uğradığı bu tür korkunç sonuçlarla dopdoludur".

İkinci Dünya Savaşı'nda dünya askerî literatüründe ortaya çıkıp işlenen "topyekün savaş" kavramını Atatürk'ün çok daha önceleri Ekim 1927'de okuduğu "Büyük Nutuk"ta şu şekilde tanımladığını görüyoruz:

"Bilirsiniz ki harp ve muharebe demek iki ulusun yalnız iki ordusunun değil, iki ulusun bütün mevcutları ile ve bütün maddî ve manevî güçleri ile karşı karşıya gelmesi ve birbirleri ile vuruşması demektir. Bu nedenle bütün Türk ulusunu cephe de bulunan ordu kadar fikren, hissen ve fiilen ilgilendirmeliydim. Ulus fertleri, yalnız, düşman karşısında bulunanlar değil, köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes silahla vuruşan muharip gibi, kendini görevli duyarak bütün varlıklarını mücadeleye verecekti. Bütün maddî ve manevî varlığını vatan savunmasına vermekte yavaş davranan ve görmezlikten gelen uluslar, harp ve muharebeyi ciddiye almış ve başarabileceklerine inanmış sayılmazlar."

Atatürk 17 Şubat 1923'de İzmir İktisat Kongresi'ni açarken ise şöyle demiştir: "Ulus tüfeksiz, topsuz, araçsız, parasız işe başlayıp dünyanın en güçlü ordularından birini kurabilmiş ve bu ordu daha kuruluş halindeyken Birinci İnönü, İkinci İnönü ve Sakarya Muharebelerini kazanmış ve sonunda kutsal yurdumuzu çiğneyen düşman ordularını, son erine kadar yok etmiştir."

— V —

Doğu ve güney komşularımız olan iki dost ve kardeş ülke İran ve Irak'ın birbirlerini sadece askerî yönden değil ekonomik bakımdan da tahribe yönelik savaş ile ilgili haberleri okuyup resimleri görenlerin büyük Komutan Mustafa Kemal Atatürk'ün barışseverliğini ve zarurî olmayan savaşları cinayet olarak niteleyen görüşünü hatırlamamalarına imkân yoktur.

Mustafa Kemal'e göre ancak bir ulusun özgürlük ve bağımsızlığı tehlikeye düştüğü zaman silaha başvurulabilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Birinci kuruluş yıldönümü ile ilgili olarak 22 Nisan 1921 tarihli "Hakimiyet-i Milliye" gazetesinde çıkan bir mülakatında gazetecinin; "Paşa Hazretleri, Türk ulusu'nun bütün dünyaya gösterdiği bu temiz ve soylu direnme düşüncesi, yüksek kişiliğinizde önce nasıl doğdu?" sorusuna Mustafa Kemal'in verdiği cevap şudur : "Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben ulusumun ve büyük atalarımın en değerli mirası olan bağımsızlık aşkı ile yaratıl-

mış bir adamım. Çocukluğumdan bu güne kadar aile, özel ve resmî yaşamımın her dönemini yakından tanıyanlarca bu aşkım bilinmektedir. Bence bir ulusta onurun, saygınlığın, namusun ve insanlığın varlığı ve kalıcı olabilmesi, kesinlikle o ulusun bağımsız ve özgürlüğüne sahip olması ile ayakta durur... Ben yaşayabilmek için kesinlikle bağımsız bir ülkenin ferdi olmalıyım. Bağımsızlık bence bir yaşam sorunudur. Ulus ve ülkenin çıkarları gerektirdiği zaman, insanlığı oluşturan uluslardan herbiri ile, uygarlık gereği olan dostluk ve politik ilişkilerini büyük bir duyarlılıkla değerlendiririm. Ancak benim ulusumu esir etmek isteyen herhangi bir ulusun da, bu isteginden vazgeçinceye kadar uzlaşmaz düşmanıym”.

5 Ağustos 1921’de kendisine Başkomutanlık verilmesini öngören kanun ile ilgili olarak Mustafa Kemal şunları söylüyor: “Efendiler, yoksul ulusumuzu tutsak etmek isteyen düşmanları, Tanrının yardımı ile kesin olarak yenilgiye uğratacağımıza dair güven ve inancım bir dakika olsun sarsılmamıştır. Bu dakikada bu inancımı yüksek heyetinize karşı, tüm ulusa karşı ve tüm dünyaya karşı açıklarım”.

Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılması üzerine de, 19 Eylül 1921’de Başkomutan Mustafa Kemal TBMM’de şunları söylüyor: “Haklarımızı sağlayıncaya kadar silâhımızı elden bırakamayız. Ancak bundan bizim aşırı savaş yanlısı olduğumuz sanılmasın. Böyle bir anlayış kadar büyük haksızlık olamaz. Biz tam tersine herkesle barış yapmak istiyoruz. Barış yolu ile haklarımızı almak için her yola baş vurduk... Biz doğuşçu değiliz, barışçıyız. Bir an önce barışın kurulmasını görmek ve ona yardım etmek isteriz... Yüce Heyetinizin başkanı olarak bildirmeliyim ki, biz savaş değil, barış istiyoruz. Bir an önce barışın kurulmasını görmek ve ona yardım etmek isteriz... Barış yapmaya hazırız... Eğer Yunan ordusunun bizi haklı olan davamızdan vazgeçireceği düşünülüyorsa imkansızdır”.

Yine Atatürk 18 Nisan 1922’de T.B.M.M’de şöyle diyor: “Arkadaşlar, yüce meclisinizin, bilinen güçlükler içinde yaratmayı başardığı ordular, gerçekte Viyana surlarına dayanan eski Osmanlı ordularından biri değildir. Ancak kendisinde bulunan yüksek insancıl ülkü bakımından, onlardan daha üstün nitelikte ve değerinde bir çelik parçasıdır. T.B.M.M. hükümetinin ordusu, topraklar ele geçirmek, ya da devletler yıkmak, devlet kurmak için şunun bunun elinde ihtiras aracı olmaktan arınmıştır”.

30 Ağustos 1922'de Büyük Zafer'in kazanılması üzerine Mustafa Kemal İngiliz gazetesi "Daily Mail"ın İzmir'deki muhabirine 26 Eylül 1922'de şu demeci verir: "Artık muharebenin sürdürülmesine neden kalmamıştır. Ben gerçek biçimde barış isterim. Son taarruzu yapmaya isteğim yoktu. Fakat Yunanlıları Anadolu'dan kovmak için başka çıkar yol bulamadım... Zaferde gösterdiğimiz ölçülülük, Yunanlıların yıkıcılıkları ile çelişmektedir. İngiliz ulusunun artık Türkiye ile ticaret ve dostluk ilişkilerine gireceğine güveniyorum".

4 Ekim 1922'de Mustafa Kemal Meclis kürsüsünden şunları söylüyor: "... Geçen yıl Ağustosun beşinci günü, kürsüden, beni Başkomutan atamış olduğunuz zaman teşekkürlerimi sunarken demiştim ki: "Ülkemizi çiğnemek üzere ülkemize giren Yunan ordusunu kutsal ocağımızda boğacağız" Bu sözümde yanılmamış olduğumu olaylar kanıtladı sanırım. Gerçekten Yunan ordusu kutsal toprağımızda tümü ile boğulmuştur... Arkadaşlar ulusumuz tek bir adam gibi gösterdiği sarsılmaz birlik ve çaba ile bu başarıyı kazanmıştır. Ulusumuzun barış işlerinde de, barıştan sonraki işlerde de, aynı yardım ve çaba ve birliği göstererek, bu zaferi tamamlayacağına kuşku yoktur. Bu zafer bize bir imkan veriyor biz bu imkanı ülkemizin, ulusumuzun aydın, mutlu ve müreffeh geleceği için kullanacağız".

Nihayet Mustafa Kemal 1 Kasım 1930'da T.B.M.M'yi açarken şunları söylüyor: Dış politikamızda barış ve iyi ilişkiler amacı içtenlikle izlenmektedir. Umarım ki uluslararası ilişkilerde, dostluklara gerçekten bağlı olan ve hiç bir ulusun karşısında bulunmayan açık ve sağlıklı tutumumuz gittikçe daha iyi anlaşılacaktır.